

„TURYZM” 1997, t. 7, z. 1

Jolanta Latosińska

PRZESTRZEŃ URLOPOWO-WAKACYJNA JAKO OBSZAR REALIZACJI
POTRZEB WYPOCZYNKOWYCH MIESZKAŃCÓW DUŻEGO MIASTA
NA PRZYKŁADZIE GRUPY PRACOWNIKÓW WYŻSZYCH UCZELNI
ŁÓDZI

L'ESPACE DE VACANCES ET DE CONGÉ EN TANT QUE TERRAIN
DE LA RÉALISATION DES BESOINS DE REPOS DES HABITANTS
D'UNE GRANDE VILLE; EXEMPLE: UN GROUPE DE TRAVAILLEURS
DES ÉCOLES SUPÉRIEURES DE ŁÓDŹ

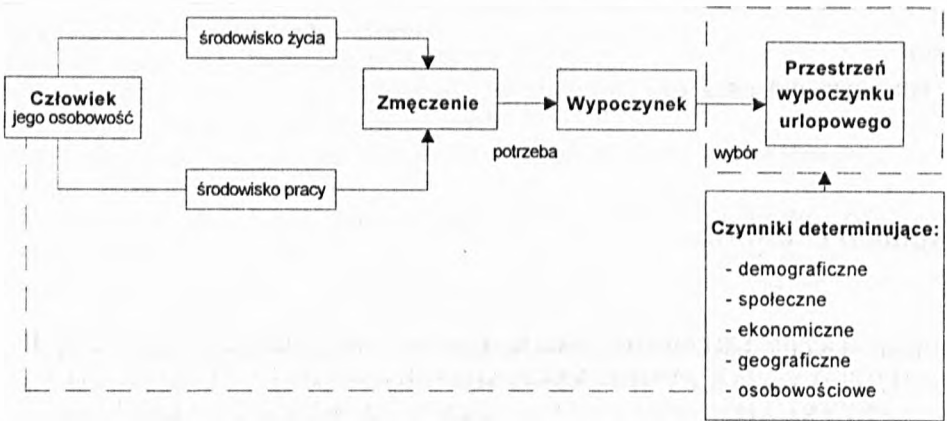
HOLIDAY SPACE AS AN AREA OF THE REALIZATION OF A BIG TOWN
INHABITANTS' LEISURE NEEDS – EXAMPLE OF A GROUP OF ŁÓDŹ
UNIVERSITIES STAFF

Artykuł jest próbą zwrócenia uwagi na przestrzeń urlopowo-wakacyjną, którą uznać można za miernik jakości życia mieszkańca dużego miasta. Przedmiotem rozważań pozostaje również interdyscyplinarny charakter badań relacji: człowiek i wybór przestrzeni wypoczynku urlopowego, a czynniki ten wybór determinujące. W pracy zaprezentowano wstępne wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród pracowników wyższych uczelni Łodzi.

I. WSTĘP

Przemiany zachodzące we współczesnym społeczeństwie, nazywanym w krajach wysoko rozwiniętych *leisure-society*, coraz częściej obejmują sferę wartości życia człowieka, jego poziomu, jakości oraz sensu. Zaspokojenie potrzeb związanych z wypoczynkiem (poza pracą i mieszkaniem) uznaje się jako decydujące o jego jakości (P r e c ł a w s k i 1996).

Świadomość relacji – człowiek i jego potrzeby w zakresie wypoczynku a ich realizacja – jest poważnym wyzwaniem dla badaczy dużego miasta (rys. 1).

Rys. 1. Schemat relacji człowiek–przestrzeń wypoczynku urlopowego
(ź r ó d ł o: opracowanie własne)

Dessin 1. La schéma de la relation: l'homme – l'espace du repos de congé
(s o u r c e: élaboration propre basée sur les recherches)

Procesy urbanizacji prowadzą do koncentracji ludności w dużych skupiskach miejskich, gdzie człowiek narażony jest na liczne niedogodności, które niesie ze sobą duże miasto. Z punktu widzenia higieny trybu życia szczególny wpływ na organizm człowieka mają: środowisko życia (warunki mieszkaniowe, zanieczyszczenie powietrza, zagrożenie hałasem, „ogólny wygląd miasta” – jego układ przestrzenny i fizjonomia, warunki wypoczynku – wielkość terenów rekreacyjnych itd.) oraz środowisko pracy, w którym człowiek spędza 1/3 część czasu (L i s z e w s k i 1995a).

Łódź jest przykładem miasta, na którym cywilizacja wywarła swoje niekorzystne piętno, doprowadzając do chaotycznego rozwoju aglomeracji miejsko-przemysłowej, w której warunki życia były i są nadal trudne. Pod względem liczby ludności Łódź jest drugim miastem w Polsce (828 459 osób, powierzchnia 294,4 km² i gęstość zaludnienia 2300 osób/km²), a od kilku lat liczba mieszkańców systematycznie maleje, co jest związane z ujemnym (–5,8%) przyrostem naturalnym (*Rocznik statystyczny...*, 1995). Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym wynosi 18,8% i przewyższa przeciętny dla Polski (12,9%). Średnie trwanie życia w województwie łódzkim jest krótsze o ok. 1,5 roku od średniej krajowej i wynosi dla kobiet 73,9 lata, a dla mężczyzn tylko 65,5. Poziom wykształcenia mieszkańców Łodzi (10,3% osób posiada wykształcenie wyższe) jest znacznie niższy w porównaniu np. z mieszkańcami Warszawy (19,4%), a dochody łódzian są niższe od średniej krajowej o prawie 13%. Pomimo rozwoju sektora prywatnego w ostatnich kilku latach utrzymuje się wysoki poziom bezrobocia (19%), tzn. o 3% wyższy niż średnia krajowa.

W Łodzi na jednego mieszkańca przypada 17,6 m² powierzchni użytkowej mieszkań, a prawie 40% mieszkań to budownictwo komunalne, o wysokim zużyciu technicznym. Reszta to mieszkania spółdzielcze i prywatne. Obecnie 90,9% ludności korzysta z bieżącej wody, 80,3% z sieci kanalizacyjnej, 77,5% użytkuje gaz z sieci miejskiej (*Łódź – zdrowe miasto...*, 1994). Wskaźniki te należy uzupełnić subiektywną oceną warunków mieszkaniowych, dokonaną przez samych mieszkańców, które w 47,6% uznano za złe, bardzo słabe, słabe, w 38% za średnie, w 9,5% za dobre i tylko w 4,7% za bardzo dobre. W opinii mieszkańców Łódź postrzegana jest bardzo niejednorodnie, często określana jako „szare miasto” (pomimo korzystnych zmian w ostatnim czasie) z zaniedbanym śródmieściem i blokową, monotonną zabudową mieszkaniową „zunifikowaną i prefabrykowaną” (K a c z m a r e k 1996).

Takiej opinii towarzyszy świadomość dużego zanieczyszczenia powietrza oraz zagrożenia hałasem, a świadczą o tym wskaźniki stężeń średniorocznych pyłu zawieszonego i stężeń średniorocznych SO₂, przekraczające w centrum miasta najwyższe dopuszczalne stężenie, bądź osiągając jego górne granice (*Raport o stanie środowiska...*, 1995). Główne źródła zanieczyszczeń w Łodzi to cztery elektrociepłownie, kotłownie przemysłowe i komunalne oraz przemysł lekki i chemiczny. Z danych szacunkowych wynika, iż w ogólnej emisji zanieczyszczeń 40% udziału mają pojazdy spalinowe. Co prawda w ostatnich latach nastąpiło obniżenie wielkości emisji pyłów, dwutlenku siarki, tlenku węgla, węglowodorów, lecz ze względu na stan recesji gospodarczej Łodzi (mniejsze zużycie surowców, poboru ciepła i pary) nie można obecnego stanu uznać za trwały (*Łódź – zdrowe miasto...*, 1994). W życiu codziennym najbardziej jednak dokuczliwy jest hałas uliczny, który osiąga w dni robocze maksymalne dopuszczalne wartości z przedziału 70–80 dB (*Raport o stanie środowiska...*, 1995). Spowodowany on jest dużym natężeniem ruchu kołowego, wynikającym ze stale wzrastającej liczby samochodów, potęgowany ruchem tranzytowym ciężkich pojazdów przez miasto (brak obwodnicy) i komunikacją tramwajową. Ze względu na wysokie wartości wskaźników zanieczyszczenia i zagrożenia (przedstawiono tylko niektóre z nich) Łódź określana jest jako obszar ekologicznego zagrożenia kategorii „B”, czyli obszar o zanieczyszczeniu środowiska we wszystkich jego elementach, a region łódzki jako nieatrakcyjny i nieprzydatny dla urlopowej turystyki wypoczynkowej (*Atlas środowiska geograficznego Polski*, 1994, tabl. 66; W y r z y k o w s k i 1986). Panuje przekonanie, że Łódź korzystnie wypada jedynie w porównaniu z miastami GOP-u. Pewną równowagę dla zanieczyszczonego środowiska stanowią obszary zieleni miejskiej, których udział w stosunku do powierzchni miasta jest dość znaczny i wynosi 19,3%, w tym zieleń osiedlowa zajmuje 33,7% (przy wymaganym minimum 30%), a na jednego mieszkańca przypada w Łodzi 11,8 m² terenów zielonych, przy wymaganym minimum 10 m² na 1 osobę (G u m u ł k a, R e w e r s k i 1991; M a t c z a k 1994).

W odczuciu części mieszkańców Łodzi miasto to pozbawione jest walorów rekreacyjnych. Na opinię taką pewien wpływ ma niewątpliwie nieład urbanis-

tyczny – wymieszanie zabudowy mieszkaniowej, przemysłowej i obszarów rekreacyjnych, jak również brak izolacji obiektów szczególnie uciążliwych dla środowiska.

Konsekwencją życia i pracy w dużej aglomeracji miejsko-przemysłowej jest zmęczenie (rys. 1), rozumiane jako okresowe zakłócenie procesów organizmu. Jego przejawy zależą od rodzaju i natężenia obciążenia oraz od indywidualnych właściwości organizmu. Wynikiem zmęczenia jest zmniejszenie sprawności organizmu oraz zmiana wrażliwości na bodźce z otoczenia. Z medycznego punktu widzenia nie stanowi to zagrożenia dla osób ogólnie zdrowych. Jest wręcz zjawiskiem korzystnym biologicznie, pozwalającym na ustanowienie bariery ochronnej przed nadmiernym przeciążeniem wysiłkiem i trwałymi zmianami (przemęceniem i wyczerpaniem), przed zbyt intensywną i długotrwałą pracą. W zależności od rodzaju czynników działających na organizm może występować zmęczenie fizjologiczne – fizyczne i zmęczenie psychologiczne – umysłowe. Z medycznego punktu widzenia jedynym „lekarstwem” na zmęczenie jest wypoczynek – regeneracja sił psychofizycznych (rys. 1), który jest w pełni skuteczny tylko wówczas, gdy wyzwala emocje dodatnie i sprawia człowiekowi przyjemność (Janiszewski, Kurnicki 1996; Gumułka, Rwerski 1991).

W przypadku mieszkańców aglomeracji można mówić nie tylko o potrzebie, lecz wręcz o konieczności odpoczynku od życia wielkomiejskiego i pracy (Dziegieć, Liszewski 1985), co wymaga zmiany środowiska, a w konsekwencji rozproszenia w przestrzeni i zmiany zakresu czynności (Malisz 1963). Warunki wypoczynku mieszkańców dużego miasta zdaniem S. Liszewskiego (1995a, s. 212) to „jeden z ważniejszych czynników określających standard życia człowieka”, a obszary wypoczynku (w granicach aglomeracji, w strefie podmiejskiej oraz dalszych regionach) świadczą nie tylko o potrzebie, ale również kondycji ekonomicznej i możliwościach jego mieszkańców. W tym kontekście wypoczynek urlopowy zajmuje miejsce szczególne, bowiem jest to okres wolny od pracy trwający nieprzerwanie średnio 26 dni. Długość urlopu precyzyjnie określa *Kodeks pracy*, w którym zapisano że: „Pracownikowi przysługuje prawo do corocznego, nieprzerwanego, płatnego urlopu wypoczynkowego itd.” (Hajn, Seweryński 1995, s. 130).

Poważnym problemem pozostaje jednak racjonalne wykorzystanie czasu wolnego, dalekie od rozwiązań optymalnych (Malisz 1963). Z psychologicznego punktu widzenia potrzeba wypoczynku zmusza człowieka do dokonania wyboru przestrzeni urlopowej – rozumianej jako „pochodna realnej przestrzeni geograficznej [...] – jakościowo zróżnicowanej powierzchni Ziemi” (Stachowski 1993, s. 172), której walory środowiska naturalnego i antropogenicznego stwarzają możliwości wypoczynku niezbędnego do normalnego funkcjonowania organizmu, a której wybór należy do człowieka.

Z powyższych rozważań wynika, iż przestrzeń odgrywa bardzo ważną rolę w życiu człowieka – jest ona bowiem podstawową składową środowiska życia i pracy oraz środowiskiem, w którym człowiek realizuje własne potrzeby wypo-

czynkowe. Tak więc, przestrzeń jawi się jako „dobro” służące człowiekowi i dostępne dla każdego w jednakowym zakresie. Okazuje się jednak, że przestrzeń wypoczynku urlopowego ma swoją cenę, a jej wybór jest zdeterminowany (rys. 1). „Teoretycznie każdy wybór jest sądem, na podstawie którego podejmuje się decyzje. Sąd ten ma charakter subiektywny i opiera się na wewnętrznym porównaniu odczuwanych potrzeb, obiektywnych możliwości i posiadanych informacji. Tworzą one łącznie, tzw. »mapę wewnętrzną« [...]. Istnieją sytuacje, w których wybór jest ograniczony, czy też wręcz niemożliwy, wówczas, chcąc nie chcąc, musimy się jej podporządkować.” (K r z y m o w s k a - K o s t r o w i c k a 1995, s. 33).

Z geograficznego punktu widzenia ważne jest określenie przestrzeni wypoczynku urlopowego, w której człowiek może zachowywać się „swobodnie”, wolny od odgrywanej roli społecznej jaką wyznacza mu zajmowane stanowisko oraz obowiązki życia codziennego. W tym przypadku interesuje nas przestrzeń realizacji potrzeb wypoczynkowych mieszkańców dużych miast oraz określenie prawidłowości determinujących wybór tej przestrzeni. Przestrzeń rekreacji pojawia się na etapie industrializacji i urbanizacji w rozwoju społeczeństw, a tworzą ją i korzystają z niej głównie mieszkańcy dużych miast (J a ł o w i e c k i 1988).

Utrudnieniem w badaniach przestrzeni wypoczynkowej jest przypadkowość w zachowaniach człowieka. Podlegają one zdarzeniom losowym i dają się wyjaśniać jedynie tylko z pewnym prawdopodobieństwem (D o m a n s k i 1995). „Wewnętrzna natura każdego człowieka jest częściowo tylko jemu właściwa, częściowo zaś należy do całego gatunku” (M a s l o w 1986, s. 11).

2. WYBÓR PRÓBY DO BADAŃ

Potrzeby wypoczynkowe to przedmiot badań interdyscyplinarnych, w różnym zakresie nauk medycznych, psychologicznych oraz socjologicznych. Z geograficznego punktu widzenia istotnym zjawiskiem są zachowania czasowo-przestrzenne w zakresie wypoczynku, które w sposób pośredni można traktować jako miernik tych potrzeb (określenie przestrzeni realizacji potrzeb wypoczynkowych badanej grupy, częstotliwość wyjazdów i sezonowość, istniejące rozbieżności pomiędzy zrealizowanymi urlopami a urlopami marzeń), jak również stopień wykorzystania czasu wolnego w celach wypoczynkowych poza miejscem zamieszkania oraz określenie stopnia aktywności urlopowej (wyjazdy poza miejsce zamieszkania w czasie urlopu trwające co najmniej tydzień).

Ze względu na brak możliwości przeprowadzenia badań wśród całej populacji mieszkańców aglomeracji łódzkiej, autorka zdecydowała się poddać badaniom grupę pracowników wyższych uczelni Łodzi: Uniwersytetu Łódzkiego, Politechniki Łódzkiej, Akademii Medycznej, Akademii Muzycznej, Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej oraz Państwowej Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych (obecnie Akademia Sztuk Pięknych), traktując tę

grupę jako pewną zamkniętą zbiorowość środowiska społecznego Łodzi. Tak wybrana do badań grupa spełnia następujące założenia:

– są to osoby dorosłe mające wpływ na podejmowane decyzje i dokonywany wybór;

– posiadają stałe zatrudnienie, co powinno zapewniać niezależność finansową;

– mieszkają w Łodzi lub aglomeracji łódzkiej;

– jest to grupa zróżnicowana pod względem wieku, wykształcenia oraz wykonywanego zawodu.

Wykorzystując istniejący podział formalny, pracowników każdej uczelni (badano sześć uczelni) podzielono na podstawie kart osobowych na pięć grup (tab. I):

I – pracownicy naukowo-dydaktyczni samodzielni (profesorowie, docenci, doktorzy habilitowani),

II – pracownicy naukowo-dydaktyczni pomocniczy (doktorzy i magistrowie – asystenci),

III – pracownicy administracji,

IV – pracownicy obsługi,

V – pracownicy inżynieryjno-techniczni.

Mając skończony zbiór jednostek, w doborze próby do badań szczegółowych zastosowano metodę reprezentacyjną – schemat proporcjonalnego losowania warstwowego, co umożliwiło uzyskanie próby automatycznie wyważonej. Operat losowania składał się z 30 cząstkowych (warstwowych) operatów losowania (w tym przypadku warstwy pokrywają się z wydzielonymi wcześniej grupami podstawowymi). Cechami identyfikującymi badaną jednostkę były: imię i nazwisko oraz adres miejsca pracy. W każdej warstwie zastosowano losowanie proste bez zwracania (Z a s ę p a 1991).

W dalszych badaniach zastosowano metodę badań bezpośrednich – wywiad kwestionariuszowy nt. „Przestrzeń urlopowo-wakacyjna pracowników wyższych uczelni Łodzi”. Ankieta zawierała dwie zasadnicze części: pierwsza (w formie tabeli) dotyczyła osób, które w roku 1994 wyjechały na wypoczynek urlopowy trwający nieprzerwanie siedem lub więcej dni (należało podać miejscowość, odwiedzony region, miesiąc, długość pobytu, motywy, formę, środki lokomocji itd.), druga (dotyczyła wszystkich respondentów) zawierała metryczkę oraz pytania dotyczące wyjazdów służbowych, planów urlopowych w przyszłości, preferowanych warunków wypoczynku, jak również pytało o przyczyny pozostania w miejscu zamieszkania, sposób spędzania wolnego czasu poza domem, stan posiadania. Badania prowadzone były od stycznia do kwietnia 1995 r. i dotyczyły 1994 r.

Celem podjętych badań było zweryfikowanie hipotezy, w której autorka zakłada, iż wybór przestrzeni urlopowo-wakacyjnej uzależniony jest od czynników: demograficznych (wiek, płeć, struktura rodzinna), społeczno-zawodowych (wykształcenie, zawód, stanowisko), ekonomicznych (wielkość zarobków, stan posiadania), geograficznych (miejsce zamieszkania i urodzenia) oraz indywidualnych potrzeb człowieka. Ograniczenia te czynią przestrzeń dostępną w nierównym dla każdego człowieka zakresie. Tak więc, przestrzeń urlopowo-waka-

Tabela I

Wielkość i struktura zatrudnienia pracowników wyższych uczelni Łodzi w 1994 r.
La grandeur et la structure de l'emploi des travailleurs des écoles supérieures de Łódź en 1994

Wyszczególnienie	Grupy pracownicze					Razem
	I samodzielni pracownicy naukowo- dydaktyczni	II pomocniczy pracownicy naukowo- dydaktyczni	III pracownicy inżynieryjno- -techniczni	IV pracownicy administra- cji	V pracownicy obsługi	
Uniwersytet Łódzki						
Liczba osób	356	1 616	624	421	646	3 663
Liczba ankiet	29	130	50	33	52	294
Politechnika Łódzka						
Liczba osób	275	1 124	924	431	567	3 312
Liczba ankiet	22	90	74	35	46	269
Akademia Medyczna						
Liczba osób	212	790	403	261	286	1 952
Liczba ankiet	17	64	33	21	23	158
Państwowa Wyższa Szkoła Sztuk Plastycznych						
Liczba osób	53	108	15	41	57	274
Liczba ankiet	5	9	2	4	5	25
Akademia Muzyczna						
Liczba osób	43	167	14	23	53	300
Liczba ankiet	4	14	2	2	5	27
Państwowa Wyższa Szkoła Filmowa Telewizyjna i Teatralna						
Liczba osób	31	110	75	48	43	307
Liczba ankiet	3	9	6	4	4	26
Razem						
Liczba osób	970	3 915	2 055	1 225	1 652	9 817
Liczba ankiet	80	316	167	101	135	800

Źródło: Opracowanie własne na podstawie kart osobowych pracowników i *Składu osobowego Akademii Medycznej na rok akademicki 1992/93*.

cyjna może być miernikiem jakości życia, a w konsekwencji poziomu cywilizacyjnego społeczeństw. Tak postawiona hipoteza wymaga zdefiniowania pojęcia „przestrzeń urlopowo-wakacyjna” oraz określenia konkretnej przestrzeni wypoczynku urlopowego badanej grupy, związków i zależności pomiędzy cechami badanej zbiorowości a wyborem tej przestrzeni, głównych czynników determinujących ten wybór, modelu przestrzenno-funkcjonalnego obecnego wypoczynku, różnicowości pomiędzy realną przestrzenią, planami na przyszłość a urlopami marzeń.

W niniejszym opracowaniu omówione zostaną głównie zagadnienia związane z określeniem przestrzeni wypoczynku urlopowego pracowników wyższych uczelni Łodzi. Przestrzeń ta traktowana jest jako miernik potrzeb wypoczynkowych człowieka (szczególnie mieszkańców dużych miast), które biorą udział w „społecznym wytwarzaniu przestrzeni” i pojawiają się dopiero na pew-

nym etapie rozwoju cywilizacyjnego społeczeństw (Jałowicki 1988). Przy tym założeniu, stan przestrzeni wypoczynkowej traktować można jako miernik rozwoju cywilizacyjnego, a jednocześnie jako podprzestrzeń geograficzną i społeczną, na której realizowana jest różnorodna funkcja wypoczynkowa i która, w zależności od charakteru działalności turystycznej (wypoczynkowej), może przejawiać się w różnych typach nazywanych przez S. Liszewskiego (1995a) przestrzeniami: eksploracji, penetracji, asymilacji, kolonizacji lub urbanizacji turystycznej.

„Ucieczka z miasta” ogarniająca zurbanizowane społeczeństwa szczególnie w początkach sezonu letniego oraz rozproszenie w przestrzeni geograficznej, w celu regeneracji sił psychofizycznych, mogą być traktowane jako realizacja tych potrzeb.

3. CHARAKTERYSTYKA SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNA BADANEJ POPULACJI

Spośród 9817 pracowników wyższych uczelni Łodzi (rok 1995) badaniami objęto 800 osób, stosując wcześniej omówioną metodę reprezentacyjną w doborze próby do badań (tab. 1).

Wśród czynników demograficznych, mających wpływ na realizację potrzeb wypoczynkowych, za najważniejsze uznano wiek oraz wykształcenie, następnie stan posiadania, strukturę rodzinną (liczba dzieci w rodzinie, wiek najmłodszego dziecka). Wiek badanej populacji odzwierciedla strukturę wieku ludności zawodowoczynnej Łodzi. Dominuje grupa wiekowa z przedziału 40–50 lat (40%), następnie 30–40 lat (23,7%), 50–60 lat (17,9%). Najmniej, bo tylko 11,9% oraz 6,1% to respondenci w wieku: do 30 lat oraz 60 lat i więcej. Ze względu na specyfikę badanej zbiorowości (pracownicy wyższych uczelni) aż 64,6% (dla Łodzi wynosi 10,3%) to osoby z wyższym wykształceniem (w tym: profesorem stanowią 11%, doktorzy habilitowani 3,5%, doktorzy 33%, magistrowie 52,5%), średnim i policealnym 22,7%, zasadniczym 6,1% podstawowym 6,4%.

Poziom aktywności urlopowej jest bardzo zróżnicowany i proporcjonalny do wykształcenia (im wyższe wykształcenie, tym wyższy odsetek osób korzystających z wyjazdów urlopowych trwających siedem dni i dłużej) i wynosi odpowiednio – 81,1% dla osób z wykształceniem wyższym, 66,8% – z wykształceniem średnim i policealnym, 46,9% – z wykształceniem zasadniczym oraz 19,6% – z wykształceniem podstawowym.

Najczęściej posiadanymi dobrami były: samochód (ankieta nie uwzględniała marki samochodu) – 53,6% respondentów, mieszkanie własnościowe w bloku (43,4%), działka letniskowa (20,2%), domek letniskowy (14%), domek jednorodzinny (11,3%), ogródek działkowy (10%), jacht (1,7%). Dodatkowo na spędzenie urlopu poza miastem wpływa fakt posiadania mieszkania w bloku, posiadanie samochodu, działki letniskowej z domkiem oraz posiadanie sprzętu turystycznego (np. jachtu).

Rodziny nie posiadające dzieci oraz posiadające jedno dziecko, jak również osoby samotne w większym stopniu korzystały z wyjazdów wypoczynkowych niż posiadające dwoje, troje i więcej dzieci. Często rodzice, umożliwiając wypoczynek poza miejscem zamieszkania swoim dzieciom, rezygnują z własnego wyjazdu.

4. POZIOM AKTYWNOŚCI ORAZ PRZESTRZEŃ WYPOCZYNKU URLOPOWO-WAKACYJNEGO PRACOWNIKÓW WYŻSZYCH UCZELNI ŁODZI

Wskaźnik aktywności urlopowej badanej grupy wynosi 71%, co oznacza, że dla 29% badanych przestrzenią wypoczynku urlopowego pozostało miejsce ich zamieszkania (nie licząc krótkich wyjazdów poza miasto) (tab. II). W poszczególnych grupach wskaźnik ten przyjmuje wartości od 85% w grupie I, 82% w grupie II, poprzez 72% w grupie V i 69% w grupie III, po 41% w grupie IV. Wartość maksymalną (90%) wskaźnik ten osiągnął w grupie samodzielnych pracowników naukowo-dydaktycznych Politechniki Łódzkiej, a minimalną (26%) w grupie pracowników obsługi Akademii Medycznej – w 1989 r. wskaźnik ten dla państw EWG, kształtował się na poziomie 60–65% (Z a w a d z k i 1990). W porównaniu ze wskaźnikiem dla całej Polski (40% – podróże Polaków w wieku 15 lat i więcej, pięć dni i dłużej; *Turystyka w 1994 r.*) oraz krajów EWG poziom aktywności urlopowej wśród pracowników naukowo-dydaktycznych jest bardzo wysoki.

T a b e l a II

Wskaźnik aktywności urlopowo-wakacyjnej w 1994 r. (wartość wskaźnika podano w odsetkach)
L'indice de l'activité de congé et de vacances en 1994 (la valeur de l'indice en %)

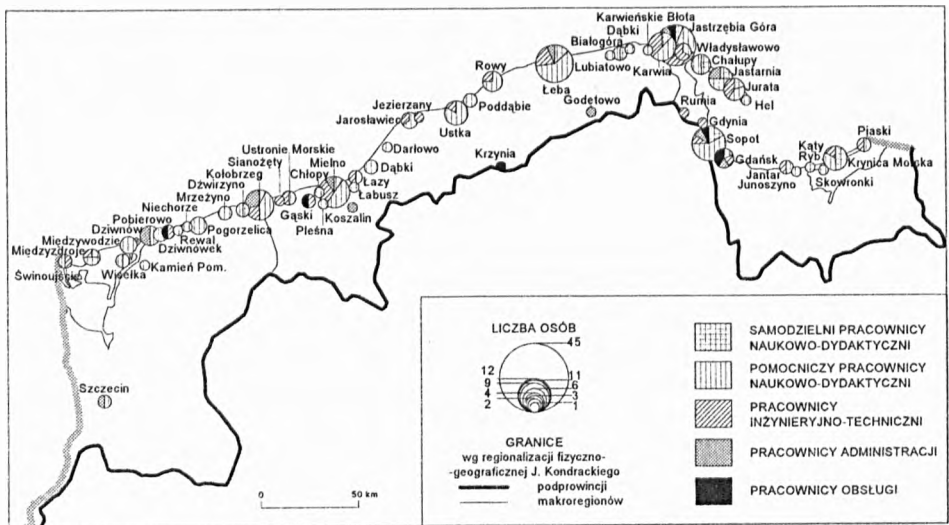
Nazwa uczelni	Grupy pracownicze					Ogółem
	I samodzielni pracownicy naukowo- dydaktyczni	II pomocniczy pracownicy naukowo- dydaktyczni	III pracownicy inżynieryjno- techniczni	IV pracow- nicy admi- nistracji	V pracow- nicy obsługi	
Uniwersytet Łódzki	83	82	74	61	37	70
Politechnika Łódzka	90	81	72	77	54	74
Akademia Medyczna	88	81	75	86	26	73
Uczelnie artystyczne	75	84	50	50	35	65
Średnia wartość wskaźnika dla łódzkich uczelni	85	82	72	69	41	71

Ź r ó d ł o: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Łącznie, badana grupa odbyła 750 wyjazdów wakacyjno-urlopowych. Zakreślona podczas wyjazdów przestrzeń wypoczynku urlopowo-wakacyjnego (wyrażoną za pomocą regionów, miejscowości) można podzielić na krajową i zagraniczną (wg wyjazdów). Zdecydowana większość to wyjazdy krajowe (84%).

Bardziej szczegółową analizę przestrzeni wypoczynkowej badanej grupy wykonano dzieląc obszar Polski na cztery główne regiony (morze, góry, jeziora oraz inne regiony), a charakter wyjazdu klasyfikowano zgodnie z odczuciami respondentów.

1. Wyjazdy nad morze objęły 24% wyjazdów ogółem (rys. 2). Miejscowości wybrane przez respondentów tworzą obszar (wąski pas) wzdłuż wybrzeża Bałtyku, od Świnoujścia po Krynicę Morską. Najchętniej odwiedzane były: Kołobrzeg, Mielno, Jarosławiec, Ustka, Rowy, Łeba, Karwia, Jastrzębia Góra, Władysławowo, Chałupy, Jastarnia, Jurata, Trójmiasto. Obszar nadmorski cieszył się największym powodzeniem kolejno wśród pracowników grupy II (52,7% wyjazdów), grupy V (24,4%) oraz wśród pracowników grupy I (11,6%). Tylko 7,7% wyjazdów do tego regionu należało do przedstawicieli grupy III, oraz 3,3% grupy IV. Głównym motywem opuszczenia miasta była potrzeba zmiany

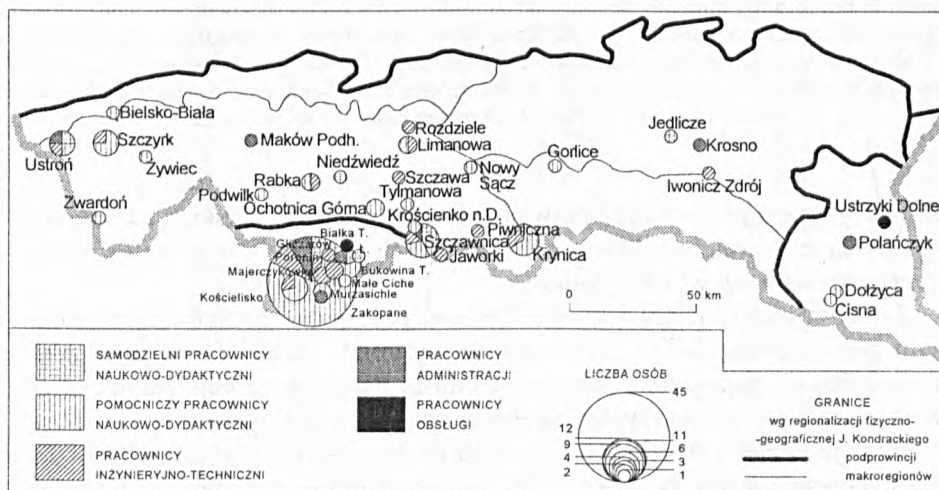

Rys. 2. Miejscowości wypoczynku urlopowego pracowników wyższych uczelni Łodzi w regionie nadmorskim: 1 – samodzielni pracownicy naukowo-dydaktyczni, 2 – pomocniczy pracownicy naukowo-dydaktyczni, 3 – pracownicy inżynieryjno-techniczni, 4 – pracownicy administracji, 5 – pracownicy obsługi (źródło: opracowanie własne na podstawie badań)

Dessin 2. Les localités du repos de congé des travailleurs des écoles supérieures de Łódź dans la région maritime: 1 – les travailleurs scientifiques et didactiques indépendants, 2 – les travailleurs scientifiques et didactiques auxiliaires, 3 – les travailleurs accomplissant les fonctions d'ingénieur et de technicien, 4 – les travailleurs d'administration, 5 – les travailleurs de service (source: élaboration propre basée sur les recherches)

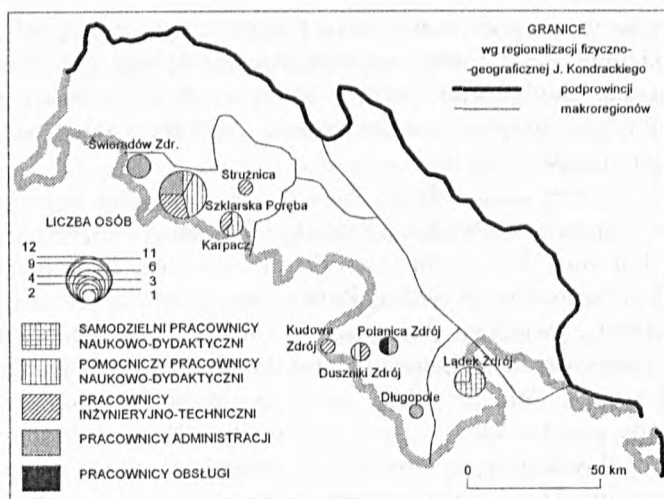
środowiska, a motywem wyboru miejsca – przyzwyczajenie, względy zdrowotne i względy rodzinne. Jako formę wypoczynku najczęściej podawano wczasy. W tym przypadku chodzi tutaj raczej o formę spędzania czasu i może właściwsze byłoby użycie określenia wczasowanie, gdyż wyjazdy w większości zorganizowane były indywidualnie.

2. Wyjazdy w góry stanowiły 20,5% wszystkich wyjazdów (rys. 3, 4). Obszary recepcji związane są głównie z Tatrami (Zakopane, Bukowina Tatrzańska, Murzasichle, Poronin), Pieninami (Jaworki, Szczawnica, Krościenko n.Dunajcem), Beskidem Sądeckim (Krynica, Piwniczna), Gorcami (Rabka, Ochotnica Górna), Beskidem Żywieckim (Szczyrk, Ustroń, Żywiec), natomiast w mniejszym stopniu z Bieszczadami (Ustrzyki Dolne, Polańczyk) oraz Sudetami (Szklarska Poręba, Karpacz, Polanica Zdrój, Kudowa Zdrój, Duszniki Zdrój, Łądek Zdrój). Wyjazdy pod hasłem „w góry” stanowiły 20% wszystkich wyjazdów. Udział poszczególnych grup pracowników kształtuje się nieco odmiennie w regionie nadmorskim. Dominowały kolejno wyjazdy grupy II (50%), V (24%) oraz grupy III (12%) i I (11,3%). Głównym motywem opuszczenia miasta w tym przypadku była potrzeba zmiany środowiska, a wyboru miejsca: przyzwyczajenie, względy zdrowotne, chęć poznania, względy rodzinne. Wypoczywający w ob-

Rys. 3. Miejscowości wypoczynku urlopowego pracowników wyższych uczelni Łodzi w regionie górskim – Karpaty: 1 – samodzielni pracownicy naukowo-dydaktyczni, 2 – pomocniczy pracownicy naukowo-dydaktyczni, 3 – pracownicy inżyniersko-techniczni, 4 – pracownicy administracji, 5 – pracownicy obsługi (źródło: opracowanie własne na podstawie badań)

Dessin 3. Les localités du repos de congé des travailleurs des écoles supérieures de Łódź dans la région montagneuse de Karpates: 1 – les travailleurs scientifiques et didactiques indépendants, 2 – les travailleurs scientifiques et didactiques auxiliaires, 3 – les travailleurs accomplissant les fonctions d'ingénieur et de technicien, 4 – les travailleurs d'administration, 5 – les travailleurs de service (source: élaboration propre basée sur les recherches)

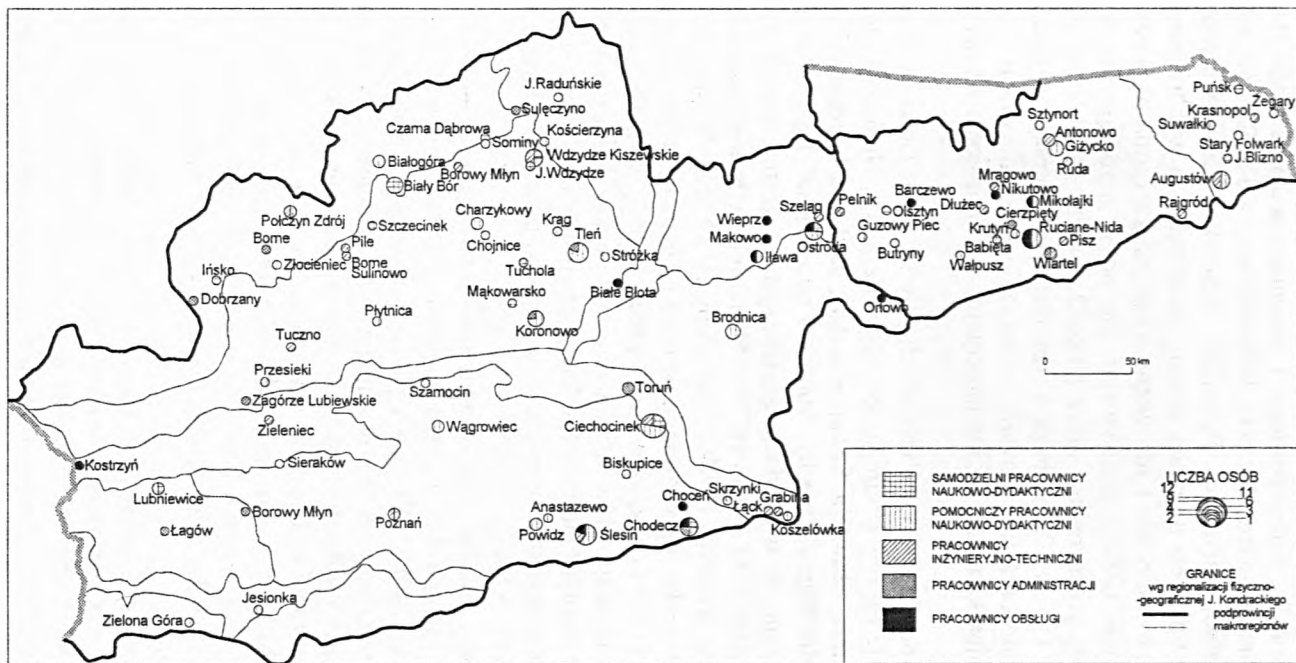

Rys. 4. Miejscowości wypoczynku urlopowego pracowników wyższych uczelni Łodzi w regionie górskim – Sudety: 1 – samodzielni pracownicy naukowo-dydaktyczni, 2 – pomocniczy pracownicy naukowo-dydaktyczni, 3 – pracownicy inżyniersko-techniczni, 4 – pracownicy administracji, 5 – pracownicy obsługi (źródło: opracowanie własne na podstawie badań)

Dessin 4. Les localités du repos de congé des travailleurs des écoles supérieures de Łódź dans la région montagneuse de Sudètes: 1 – les travailleurs scientifiques et didactiques indépendants, 2 – les travailleurs scientifiques et didactiques auxiliaires, 3 – les travailleurs accomplissant les fonctions d'ingénieur et de technicien, 4 – les travailleurs d'administration, 5 – les travailleurs de service (source: élaboration propre basée sur les recherches)

szarach górskich preferowali uprawianie turystyki pieszej górskiej, narciarstwa, sporadycznie taternictwa. Jedną z dominujących form były tu również wczasy (z zastrzeżeniem jak w I przypadku).

3. Pobyt nad jeziorem (rys. 5). Obszary pojezierne cieszyły się najmniejszym powodzeniem wśród pracowników wyższych uczelni (15% wyjazdów). W stosunku do poprzednio omawianych nieco inaczej kształtuje się udział poszczególnych grup. Co prawda najwięcej wyjazdów należy do grupy II (50%), lecz maleje udział grupy V (16,8%), wzrasta natomiast udział grupy I (14,1%) i zdecydowanie grupy IV – do 11,5% (udział tej grupy w przypadku wcześniej omawianych regionów kształtował się na poziomie kilku procent). Odwiedzane miejscowości są bardzo rozproszone na terenie Pojezierzy: Pomorskiego, Mazurskiego i Suwalsko-Augustowskiego (Tleń, Charzykowy, Wągrowiec, Szczecinek, Kościerzyna, Wdzydze Kiszewskie, Iława, Brodnica, Złocieniec, Ruciane Nida, Mikołajki, Giżycko, Augustów, Butryny, Wałpusz, Guzowy Piec, Puńsk, Żegary, Stary Folwark). Głównym motywem wyjazdu pozostaje potrzeba zmiany środowiska, a wyboru miejsca – przyzwyczajenie, względy towarzyskie i rodzinne. W tym obszarze dominującą formą wypoczynku były wczasy i uprawianie turystyki kwalifikowanej – żeglarsstwo, kajakarstwo, wędkarstwo.

Rys. 5. Miejscowości wypoczynku urlopowego pracowników wyższych uczelni Łodzi w regionie pojezierzy: 1 – samodzielni pracownicy naukowo-dydaktyczni, 2 – pomocniczy pracownicy naukowo-dydaktyczni, 3 – pracownicy inżynieryjno-techniczni, 4 – pracownicy administracji, 5 – pracownicy obsługi (źródło: opracowanie własne na podstawie badań)

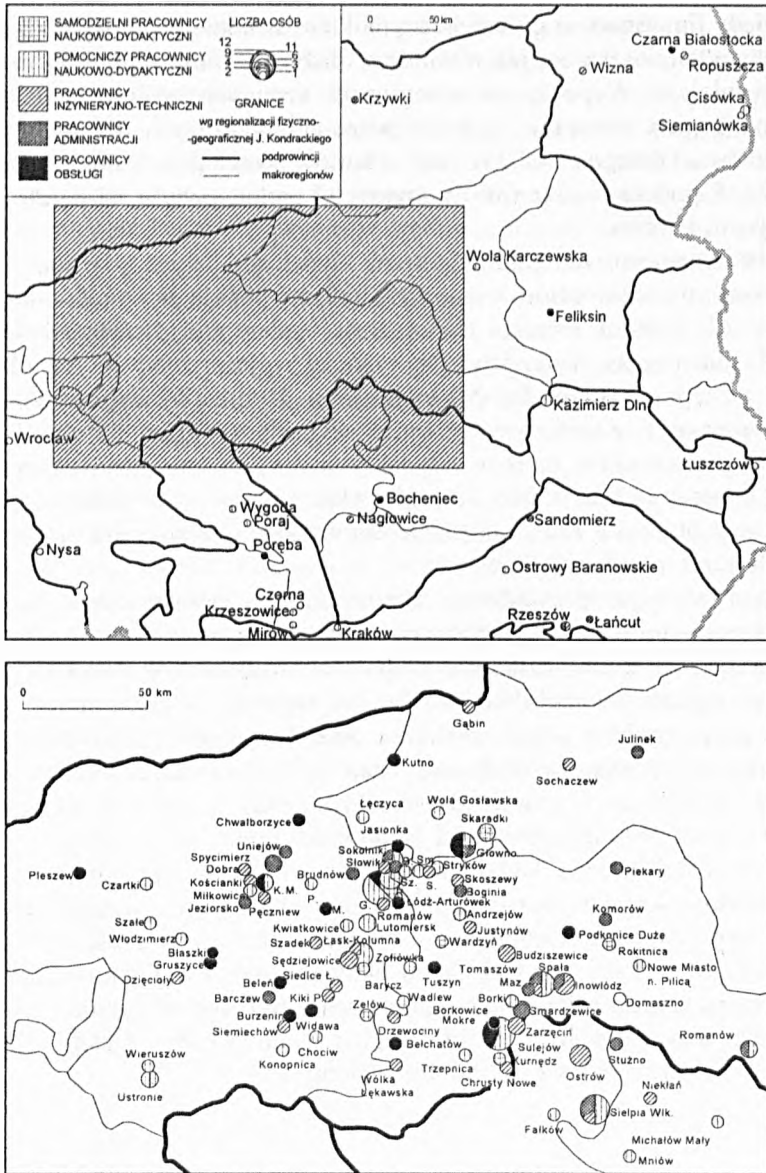
Dessin 5. Les localités du repos de congé des travailleurs des écoles supérieures de Łódź dans la région de lacs: 1 – les travailleurs scientifiques et didactiques indépendants, 2 – les travailleurs scientifiques et didactiques auxiliaires, 3 – les travailleurs accomplissant les fonctions d'ingénieur et de technicien, 4 – les travailleurs d'administration, 5 – les travailleurs de service (source: élaboration propre basée sur les recherches)

4. Wyjazdy w inne regiony Polski stanowią 25,8% wyjazdów. Wyraźnie zakreślony jest tutaj obszar strefy podmiejskiej Łodzi (Grotniki, Sokolniki, Rosanów, Swędów), Zbiornika Sulejowskiego i obszarów nadpilicznych (Inowłódz, Spała, Borki, Smardzewice, Zarzęcin, Sulejów) oraz zbiornika Jeziorsko (Książę Młyny, Kościanki, Miłkowice, Pęczniew, Jeziorsko). Głównym motywem wyjazdu również tutaj jest potrzeba zmiany środowiska, a wyboru miejsca – względy rodzinne, towarzyskie i zdrowotne. Dominująca forma wypoczynku to pobyt we własnym domku letniskowym lub pobyt u rodziny na wsi. W 35% były to wyjazdy zrealizowane przez grupę II, w 22% przez V, w 16% przez III, w 15% grupę IV i w 12,3% grupę I. Tak duża koncentracja wyjazdów w tym regionie spowodowana jest głównie czynnikami geograficznymi, czyli bliskością miejsca zamieszkania (Łódź i aglomeracja) oraz miejscem urodzenia (rys. 6).

Wyjazdy zagraniczne objęły 15,4% wszystkich podróży, podczas których odwiedziono głównie kraje Europy (Francja, Włochy, Hiszpania, Niemcy, Belgia, Bułgaria, Wielka Brytania, Słowacja, Szwajcaria, Austria, Rosja, Ukraina, Litwa, Dania, Szwecja, Holandia, Węgry, Czechy, Malta), a także Izrael, Egipt, Australię, Kanadę, USA, Brazylię. W wyjazdach zagranicznych uczestniczyły głównie grupy: II (58,9% wyjazdów), I i V (po 16,2%). Najmniej wyjazdów zagranicznych odbyli pracownicy grupy III (5,9%) oraz grupy IV (2,5%). W przypadku wyjazdów zagranicznych jako motyw dominuje chęć poznania (54,7%), potrzeba zmiany środowiska (17,9%), względy towarzyskie (17,9%), względy rodzinne (17,1%). Wyjazdy te mają głównie charakter wycieczek krajoznawczych (33,3%), wczasów nad ciepłym morzem (16,2%), pobytu u rodziny, znajomych (14,5% i 12%) oraz związane są z uprawianiem turystyki pieszej górskiej i narciarstwa oraz żeglarsstwa (14,5%).

Rozkład przestrzenny miejsc wypoczynku urlopowo-wakacyjnego mieszkańców Łodzi w początkach lat osiemdziesiątych był przedmiotem badań E. Dziegieć i S. Liszewskiego (1985). Porównując wyniki tych badań z wynikami badań autorki (przeprowadzonych w odmiennych systemach społeczno-gospodarczych) można stwierdzić, iż regiony koncentracji wyjazdów wypoczynkowych mieszkańców Łodzi w skali kraju są stałe lecz występuje w nich różny stopień nasilenia omawianego zjawiska. Poza tym zniesienie obowiązku posiadania wiz dla obywateli Polski do wielu krajów europejskich i pozaeuropejskich na początku lat dziewięćdziesiątych wyraźnie wpłynęło na rozwój turystyki zagranicznej.

Dla 227 osób (z ogólnej liczby 800 badanych) przestrzenią wypoczynku urlopowego pozostało miejsce zamieszkania – Łódź. Przyczyny pozostania w domu były różnorodne. Trudności finansowe były powodem pozostania w Łodzi 53,7% respondentów, 21,5% deklaroowało skomplikowaną sytuację rodzinną, 19,3% brak czasu, 5,7% stan zdrowia, 4,8% brak urlopu, 3,5% brak potrzeby wyjazdu, zaś 9,6% powody bliżej nieokreślone. Często deklarowano więcej niż jedną przyczynę pozostania podczas urlopu w miejscu zamieszkania.

Rys. 6. Miejscowości wypoczynku urlopowego pracowników wyższych uczelni Łodzi w „tzw. innych regionach”: 1 – samodzielni pracownicy naukowo-dydaktyczni, 2 – pomocniczy pracownicy naukowo-dydaktyczni, 3 – pracownicy inżyniersko-techniczni, 4 – pracownicy administracji, 5 – pracownicy obsługi (źródło: opracowanie własne na podstawie badań)

Dessin 6. Les localités du repos de congé des travailleurs des écoles supérieures de Łódź dans les autres régions: 1 – les travailleurs scientifiques et didactiques indépendants, 2 – les travailleurs scientifiques et didactiques auxiliaires, 3 – les travailleurs accomplissant les fonctions d'ingénieur et de technicien, 4 – les travailleurs d'administration, 5 – les travailleurs de service (source: élaboration propre basée sur les recherches)

Względy finansowe są głównym czynnikiem utrudniającym wypoczynek poza miejscem zamieszkania, jak również w dużym stopniu wpływają na wybór regionu i miejsca. Wypoczynek w regionach uznanych ogólnie za najbardziej atrakcyjne (region nadmorski i górski) pozostaje niedostępny dla pewnej części społeczeństwa. Dlatego aż 68,2% respondentów pozostając w domu starało się wypoczywać podczas spacerów i pobytów w parku, pobytu na działce, uprawiania sportu i hobby.

Nie bez znaczenia dla analizy potrzeb wypoczynkowych pozostaje długość pobytu poza miejscem zamieszkania. Dla badanej populacji wynosi ona średnio 17 dni, co dla jednych oznacza jednorazowo siedem dni (90 wyjazdów), a dla innych 42 dni (osiem wyjazdów). Najczęściej wyjazd trwał 14 dni (270 wyjazdów), następnie siedem dni (90 wyjazdów), 10 dni (86 wyjazdów) oraz 21 dni (72 wyjazdy). Zanotowano również wyjazdy trwające 45 dni i więcej (w grupie pracowników naukowo-dydaktycznych, którym przysługują 42 dni urlopu (Dziennik Ustaw, 1990)). Stopień wykorzystania czasu urlopowego w celach wypoczynkowych poza miejscem zamieszkania wynosi dla pracowników wyższych uczelni Łodzi ogółem 47%.

Na podstawie przeprowadzonej analizy można zaobserwować we wszystkich regionach dominację wyjazdów pomocniczych pracowników naukowo-dydaktycznych. Jest to najliczniejsza grupa pracowników we wszystkich uczelniach oraz najbardziej mobilna (często dwa wyjazdy w ciągu roku), o czym decydują cechy społeczno-demograficzne oraz ekonomiczne. Natomiast poziom aktywności (przyjmując za podstawę jeden wyjazd spełniający określone warunki) jest najwyższy w grupie samodzielnych pracowników naukowo-dydaktycznych (ze względu na zajmowane stanowisko i wiek jest to grupa o najwyższej życiowej stabilizacji). Głównym motywem wyjazdu z miasta jest potrzeba zmiany środowiska, a wyboru miejsca – przyzwyczajenie, względy rodzinne, chęć poznania (wyjazdy zagraniczne). Formy, z których najczęściej korzystają respondenci, to: wczasy, turystyka kwalifikowana, pobyt w domku letniskowym. W 78% wypoczynek urlopowy zorganizowany był indywidualnie, a wyjazdy w przeważającej części były wcześniej planowane (83,3%). Urlop najchętniej spędzano w gronie rodziny (78,6%) lub znajomych.

5. WNIOSKI

Na podstawie przeprowadzonych badań można wyraźnie zidentyfikować konkretną przestrzeń wypoczynku urlopowego pracowników wyższych uczelni Łodzi, która na mapie kraju wyznacza pewne regiony realizacji potrzeb wypoczynkowych (obszary nadmorskie, górskie, pojezierzy oraz inne regiony kraju), różne dla różnych grup respondentów. Każda z tych przestrzeni posiada walory przyciągające urlopowicza, pozwalające na regenerację sił i wiążące się

z konkretnym modelem wypoczynku. Dopiero analiza szczegółowa miejscowości, regionu, ich położenia i otoczenia pozwala wydobyć ich specyfikę. Znajdują się wśród nich renomowane miejscowości wypoczynkowe, takie jak np. Sopot czy Zakopane, jak również bardzo małe, nieznane, „ukryte”, ale dające możliwość bliskiego kontaktu z naturą tereny. Często o dostępności do poszczególnych regionów decyduje sytuacja finansowa. Wybierając wypoczynek urlopowy zdecydowana część badanych preferuje środowisko naturalne (83% respondentów) oraz aktywny sposób spędzania czasu (80,7% ankietowanych). W mniejszym stopniu dla regeneracji sił wykorzystane jest środowisko antropogeniczne (13,3%) oraz wypoczynek bierny (29,2%). Dla niektórych niezbędna jest różnorodność walorów przestrzeni (24 osoby łączą wypoczynek aktywny i bierny, dla 47 osób środowisko nie jest istotne, lecz jego zmiana).

Człowiek często pozostaje wierny wybranej przestrzeni wypoczynkowej (niektórzy respondenci od lat jeżdżą w to samo miejsce). Przestrzeń sprawdzona jest dla nas pewna, co przejawia się w obawach związanych ze zmianą miejsca wypoczynku (M a s l o w 1986). Potwierdza to fakt, że wśród respondentów, którzy deklarowali wyjazd urlopowy w 1995 r., dla 35% przestrzeń wypoczynku urlopowego się nie zmieni. Autorka uważa, iż przestrzeń urlopowo-wakacyjna jest optymalna w stosunku do sytuacji, w której znaleźli się respondenci, lecz nie jest optymalna w stosunku do potrzeb wypoczynkowych. W roku 1994 na urlop nie wyjechało 28,3% badanej populacji (tylko 14 osób deklarowało brak potrzeby wypoczynku poza domem), aż 53% odbyło jeden wyjazd, a tylko 14,3% wyjechało dwa razy, 4,2% – trzy razy, nieliczni odbyli więcej niż trzy wyjazdy.

PIŚMIENNICTWO

- Atlas środowiska geograficznego Polski*, 1994, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa, tabl. 66.
- D o m a ń s k i R., 1995, *Transformacja systemów miejskich w terminach synergetyki*, „Przegląd Geograficzny”, z. 1–2, s. 3–16.
- D z i e g i e ć E., L i s z e w s k i S., 1985, *Wyjazdy wakacyjno-urlopowe mieszkańców Łodzi*, „Acta Universitatis Lodzianensis”, Turystyka 1, s. 5–26.
- „Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej”, nr 65 z dnia 27 września 1990 r.
- G u m u ł k a S., R e w e r s k i W., 1991, *Encyklopedia zdrowia*, t. 1, PWN, Warszawa.
- H a j n Z., S e w e r y ń s k i M., 1995, *Kodeks pracy. Stan prawny na koniec czerwca 95 r.*, PARK, Bielsko-Biała.
- J a ł o w i e c k i B., 1988, *Spoleczne wytwarzanie przestrzeni*, KiW, Warszawa.
- J a n i s z e w s k i M., K u ń s k i H., 1996, *Metody intensyfikacji wypoczynku*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- K a c z m a r e k S., 1996, *Struktura przestrzenna warunków zamieszkania w Łodzi*, „Szlakami Nauki”, nr 23, LTN, Łódź.
- K r z y m o w s k a - K o s t r o w i c k a A., 1995, *Zarys geoekologii rekreacji*, t. 2, Wyd. Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.

- L i s z e w s k i S. 1995a, *Przestrzeń turystyczna*, „Turizm”, t. 5, z. 2, s. 87–103.
- L i s z e w s k i S. 1995b, *Zróżnicowanie przestrzenne poziomu i jakości warunków życia ludności w aglomeracjach miejskich (Program badań, pierwsze wyniki)*, „Acta Universitatis Lodzianensis”, Folia geographica 20, s. 207–219.
- Łódź – zdrowe miasto. Strategia – działania, plany*, 1994, Urząd Miasta Łodzi.
- M a l i s z B., 1963, *Ku czemu zmierza polska urbanistyka*, [w:] *Materiały z kongresu 40-lecia TUP*, 30–31 V 1963, s. 45.
- M a s l o w A. H., 1986, *W stronę psychologii istnienia*, PAX, Warszawa.
- M a t e z a k A., 1994, *Rola turystyki i wypoczynku w integracji i rozwoju regionu łódzkiego*, [w:] *Studium wiedzy o regionie łódzkim. Wybrane problemy*, ŁTN, Łódź.
- P r z e c ł a w s k i K., 1996, *Człowiek a turystyka. Zarys socjologii turystyki*, Kraków.
- Raport o stanie środowiska w województwie łódzkim*, 1995, Państwowa Inspekcja Ochrony Środowiska, Łódź.
- Rocznik statystyczny województwa łódzkiego*, 1995, WUS, Łódź.
- S t a c h o w s k i J., 1993, *O pojmowaniu przestrzeni w geografii turystyki*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici”, Geografia 24, s. 172.
- Turystyka w 1994 r.*, 1995, GUS, Warszawa.
- W y r z y k o w s k i J., 1986, *Geograficzne uwarunkowania rozwoju urlopowej turystyki wypoczynkowej w Polsce*, „Acta Universitatis Wratislaviensis”, Studia Geograficzne 44.
- Z a s ę p a R., 1991, *Zarys metody reprezentacyjnej*, GUS, Warszawa.
- Z a w a d z k i M., 1990, *Uczestnictwo ludności polski w wyjazdach urlopowo-wakacyjnych*, „Biuletyn Informacyjny”, nr 4(94), Instytut Turystyki, Warszawa, s. 4–14.

Mgr Jolanta Latosińska
Katedra Geografii Miast i Turyzmu
Uniwersytet Łódzki
al. Kościuszki 21
90–418 Łódź

Wpłynęło:
5 stycznia 1997 r.

RÉSUMÉ

L'article présent est un essai de traiter l'espace de vacances et de congé comme un étalon des besoins de repos des habitants d'une grande ville. Dans l'introduction, on a présenté le schéma de la relation survenant entre l'homme et le choix de l'espace du repos pendant le congé. La présentation de ce problème exigeait qu'on définisse les notions suivantes: le milieu de vie et de travail, la fatigue, le repos – le besoin de repos, l'espace du repos de congé – le choix de l'espace du repos de congé et les facteurs le déterminant (dessin I).

Ensuite on a exposé la méthodologie des recherches faites parmi les travailleurs des écoles supérieures de Łódź en 1995 concernant l'an 1994 (tableau I) en représentant aussi les résultats préliminaires. L'auteur a entrepris les recherches pour vérifier son hypothèse, que le choix de l'espace de congé et de vacances dépend des facteurs démographiques, sociaux et professionnels, économiques, géographiques, ainsi que des besoins individuels de l'homme. Ces restrictions font, que l'espace n'est pas accessible au degré égal à tout homme. Ainsi l'espace du repos de congé et de vacances peut être un étalon de qualité de la vie et par conséquent de niveau de civilisation des sociétés.

Du point géographique de vue, l'espace joue un rôle considérable dans la vie de l'homme. Il est composante primordiale du milieu de vie et de travail, il est aussi cet endroit, où l'homme, exempt de rôle social déterminé par le poste occupé et les devoirs quotidiens, réalise ses besoins de repos.

Dans l'élaboration présente, on indique l'espace concret du repos de congé et de vacances, où se reposaient les travailleurs des écoles supérieures de Łódź en 1994. Cet espace comprend les terrains maritimes (dessin 2), de montagne (dessin 3, 4), de lacs (dessin 5) et autres régions du pays (dessin 6) accessibles de façons différentes aux groupes divers de personnes enquêtées, ainsi que les zones de repos situées au delà des frontières de la Pologne, mais se trouvant avant tout dans les pays européens.

Chacun de ces espaces dispose de valeurs (souvent très excitantes) qui attirent le vacancier et se lie au modèle concret du repos. Bien souvent c'est la situation sociale, professionnelle et économique des intéressés, qui décide du choix et de l'accessibilité aux régions particulières. En choisissant l'espace, les vacanciers, dans leur majorité décidée, préfèrent les valeurs du milieu naturel et la manière active de passer le temps.

Les comportements temporels et spatiaux dans le domaine du repos exigent la détermination du degré de l'activité pendant le congé (tableau II) et de celui de l'exploitation du temps libre, dans le but de se reposer. L'auteur est d'avis que l'espace de congé et de vacances est optimal par rapport à la situation dans laquelle se sont trouvés les vacanciers, mais elle ne l'est pas par rapport aux besoins de repos (28,3% de la population examinée se reposait dans le lieu ordinaire d'habitation, 53% n'effectuaient le départ qu'une seule fois, 14,3% – seulement deux fois, 4,2% – trois fois, seuls peu nombreux s'en allaient plus de trois fois). Le degré de l'exploitation du temps de congé hors le lieu d'habitation (sept jours ou plus) égale 47%.

Traduit par Lucjan Kowalski

SUMMARY

The article is an attempt to present the leisure space as a measure of holiday needs of large city inhabitants. In the introductory part the author presented the relationship between the man and his choice of holiday space, which required defining the following terms: living and working environment, exhaustion, recreation – the need of recreation, the leisure space – the choice of leisure space and the factors determining the choice (Fig. 1).

Further on, the author demonstrated the methodology of the research carried out among the staff of various universities in Łódź in 1995 and referring to 1994 (Table I), and its early results. The aim of the research was to verify the hypothesis where the author assumes that the choice of the leisure space depends on demographic, socio-vocational, economic and geographical factors, as well as on individual needs. These limitations cause for the space to be unequally accessible for different people. Therefore, the leisure space can be a measure of the living standard, and subsequently, the civilization level of societies.

From the geographical point of view, space plays a very important role in human life, as it is the basic ingredient of the living and working environment, as well as the environment where the man – free from the social role imposed by him by his position and everyday duties – fulfills his own needs for recreation.

In the article the author presented a clearly defined leisure space of the Łódź universities staff, which marks on the map of the country certain areas of the realization of holiday needs. These are the seaside regions (Fig. 2), the mountains (Fig. 3, 4), the lake districts (Fig. 5) and other areas in Poland (Fig. 6), differently accessible for different respondents, as well as holiday regions outside Poland, mainly in Europe.

Each of these spaces has advantages (sometimes strongly stimulating) which attract the holiday-maker and is related to a particular form of recreation. The choice and accessibility of particular regions frequently depend on the socio-vocational and economic situation of the respondents. Selecting the leisure space, a large majority prefer natural environment and active way of spending time.

Behaviour in time and space during recreation also requires a definition of the degree of holiday activity (Table II), as well as the amount of free time spent on recreation. The author believes that the leisure space was an optimum one in the situation the respondents were in, but not so in relation to the holiday needs (for 28.3% of the people in the research the leisure space was their place of residence, 53% left home once during the year, only 14.3% left home twice, 4.2% – three times, and very few persons left more than three times). 47% of the holiday time (more than seven days) is devoted to recreation outside the place of residence.

Translated by Ewa Mossakowska